

lanságukkal, illetve az idegen helyzet bénító hatásával.

A szegmentális hangszerkezet fonetikai jellemzőiről szóló fejezet a magánhangzók és a zöngétlen explozívák elemzését tűzte ki célul, mivel a szakirodalom tanúsága szerint ebben várható a legnagyobb különbség a férfiak és a nők beszéde között. Ebben a kutatásban a gyermekekét már nem, csak tíz fiatal és tíz idősebb felnőtt anyagát vizsgálták. Az eredmények igazodtak a nemzetközi szakirodalomban leírtakhoz: „az idősök hosszabb magánhangzó-időtartamokat produkálnak, mint a fiatalok, illetve a nők formánsai magasabb frekvenciákon realizálódnak, mint a férfiaké. A fiatal férfiak fonetikailag is párt alkotó rövid-hosszú magánhangzói között kevesebb különbséget találtunk, mint a másik három adatközlői csoportnál” (86). Ez igazolni látszik a férfiak kevésbé gondos ejtémódjáról szóló feltételezést. Meglepő viszont az idősebb férfiak normakövető kiejtése. Ezt Bóna azal magyarázza, hogy a lassabb tempó miatt több idejük van a magánhangzók viszonylag gondosabb képzésére.

A felpattanó zárhangok esetében a gyermekek hasonló eredményeket produkáltak, a fiúk és a lányok között csak a *k* ejtésében mutatkozott különbség. A fiatal felnőtteknél a *t* és a *k* zöngesítésében is megfigyelhető volt eltérés. Az idősebb beszélőknél pedig mindhárom explozíva (*t*, *k*, *p*) ejtése eltért egymástól a két nemi csoportban.

A szerző vizsgálata bebizonyította: „az életkor hatását érdemes mindig a nemek függvényében elemezni, hiszen nem azonos módon változik például a természetes öregedés révén sem az artikuláció a nőknél és a férfiaknál” (94).

Bóna Judit könyve korrekt, megbízható munka, mégis némi hiányérzetet kelt. Nem szól – még az említés szintjén sem – a némileg eltérő alaphangmagasság okozta problémákról a transznműek körében. Eddig a férfiból nővé válni kívánók számára az alaphang megemelésére elsősorban a sebészeti beavatkozás hozott eredményt. Az utób-

bi években sikerült a magyar foniátriai gyakorlatban hatékony terápiát kidolgozni ennek elkerülésére (Hirschberg és mtársai 2013).

Engem személyesen nagyon érdekelt volna az is, vajon sikerül-e magyar beszélők esetében is bizonyítani a nők „levegős ejtéséről” szóló megállapítást, amelynek létét először amerikai angolon, utána pedig más nyelven is bizonyították már (Klatt–Klatt 1990).

A könyv olvasását mindenekelőtt a magyar és idegen nyelv szakos bölcsészeknek, valamint a nyelvtudományi doktori iskolák hallgatóinak ajánlom.

Huszár Ágnes

IRODALOM

- Brizendine, L. (2006): *The female brain*. New York: Morgan Road Books.
- Hirschberg Jenő – Hacki Tamás – Mészáros Krisztina (2013): *Foniátria és társtudományok* I-II. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Huszár Ágnes (2006): Az együttműködés nyelvi jelei. *Beszédgyógyítás* 17/1, 33–47.
- Kimura, D. (2000): *Sex and cognition*. Cambridge, MA / London: The MIT Press.
- Klatt, D. – Klatt, L. (1990): Analysis, synthesis, and perception of vocal quality variations among female and male talkers. *The Journal of the Acoustical Society of America* 87/2, 820–857.

Dringó-Horváth Ida – Fischer Andrea (szerk.)

Tanárjelölti kézikönyv

Budapest: Patrocinium Kiadó, 2015. 165 p. ISBN: 978-963-413-026-0

A *Tanárjelölti kézikönyv*, ahogyan címe is jelzi, a tanárképzésben részt vevő hallgatóknak kíván segítséget nyújtani. Az elsők között próbálja útba igazítani a tanárjelölteket a diploma megszerzéséhez szükséges rövid és hosszú

tanítási gyakorlatok rendszerében, valamint kézzelfogható, gyakorlati tanácsokkal támogatja a végzősöket a portfólió megírásában és a záróvizsgára való felkészülésben.

A kiadvány szerkesztői és szerzői a Károli Gáspár Református Egyetem Tanárképző Központjának oktatói. A kötet a *Károli Jegyzetek* sorozatban jelent meg, mely az egyetem hallgatóit és oktatóit tekinti elsődleges célcsoportjának. A *Tanárjelölti kézikönyv* azonban nemcsak e csoportnak válhat hasznára, hanem minden tanárjelölt vagy éppen az őket mentoráló pedagógusok számára is nagy segítség lehet.

A kézikönyv a tanárjelölteket célozza meg, s a tanárképzés minden gyakorlati elemére kitér – hasonló hazai kiadású kötetet nehezen találunk a könyvespolcokon. Ha komplex kézikönyvet nem is, a tanítási gyakorlat egyes feladatait bemutató, azokban segítséget nyújtó kiadványokat segítségül hívhatunk. Ilyen például a Somogyi-Tóth Katalin által szerkesztett *Observation tasks* című munkafüzet, amely a *The Teacher Trainer Journal* című folyóirat mellékleteként jelent meg (Somogyi-Tóth 2012), és elsősorban angol szakosoknak lehet hasznos óramegfigyelésekhez, valamint saját óráik elemzéséhez.

Nemzetközi viszonylatban valamelyest nagyobb szerencsével kutathatunk a képzés egészét átfogó könyv után: ilyen például az Egyesült Királyságban megjelent *The trainee secondary teacher's handbook* (Dixie 2009). A tanárképzésben munkálkodó szerzőnek több pedagógiai témájú műve jelent már meg, ez a könyve pedig a tanítási gyakorlatokra való felkészítésen túl még abban is megpróbál olvasóinak segítséget nyújtani, hogy megbizonyosodhassanak róla: valóban nekik való-e a tanári pálya, illetve mire számíthatnak később, ha munkába állnak. Habár nyilván érdekes lehet a kézikönyv a magyarországi egyetemeken tanárjelöltjeinek is, számukra minden bizonnyal hasznosabb az itthoni rendszert bemutató és arra felkészítő segédletet forgatni.

A *Tanárjelölti kézikönyv* felépítése tükrözi a hazai tanárképzés struktúráját, amelyet

a fejezetek lépésről lépésre mutatnak be. Az első fejezet a tanórai észrevételek szerepét boncolgatja, és némi elméleti áttekintés után az iskolai gyakorlatokat megelőző és a gyakorlatot követő önreflexiót segítő kérdéseket és feladatokat kínál az olvasónak. A következő fejezetben a szerzők a tanárképzés részét képező gyakorlatokról gyűjtöttek össze hasznos információkat. Habár a különböző egyetemek által kínált képzésekben lehetnek eltérések a gyakorlatok lebonyolításában és a teljesítés feltételeiben, a fejezet minden tanárjelölt számára tartogat olyan hasznos tanácsokat, amelyek sokszor nem kapnak teret a gyakorlatok megkezdése előtt. Egy rövid összefoglalóban például képet kapunk a tanárjelölt és a gyakorlatvezető mentor jogairól és kötelezettségeiről (26–28).

Miután kellőképpen tájékozódunk a különböző gyakorlatok menetéről, ténylegesen „kezdétét veszi a gyakorlat”, első körben az óralátogatások. A még csekély tapasztalattal rendelkező tanárjelölteket nem hagyják magukra a szerzők: a harmadik fejezet elején található *Óralátogatási etikett* (31) olyan, sokszor kimondatlan szabályokat foglal össze, amelyeket némi tapasztalat megszerzése után evidensnek veszünk, de az első óralátogatások alkalmával még nemigen ismerünk. Ezután számtalan általános óramegfigyelési szempont és a különböző szakok óráihoz illeszkedő szempontsor járul hozzá a hospitálások eredményességéhez. A szerkesztők kifejezetten az adott tantárgyakhoz igazodó óramegfigyelési szempontsorokat gyűjtöttek össze az angol szakos, a magyar szakos, a magyar mint idegen nyelv szakos, a német szakos, valamint a történelem szakos tanárjelölteknek. Az angol szakosokat például hat különböző óramegfigyelési szempontsor segíti, mindegyik egy-egy megfigyelési területre koncentrálnál, például a tanár és diákok közötti interakcióra, az angol nyelv és az anyanyelv használatára vagy az órán használt feladatok típusára (34–41).

Ahogy a gyakorlatok során a tanárjelölt egyre aktívabb résztvevője lesz a tanulási-

tanítási folyamatnak, azaz már nem csak megfigyel, hanem tervez is, a kézikönyv következő, negyedik része is erre a feladatra összpontosít. Ebben a fejezetben az előző részben megjelenő szaktárgyakhoz kapcsolódóan találunk egy-egy komplex mintaóratervet, melyek támpontot adnak a jelölteknek saját óráik tervezéséhez. Az itt szereplő óratervek kidolgozottságuknak köszönhetően nemcsak formailag szolgálhatnak sablonként, hanem egy-egy olyan óra tervébe és feladataiba nyerünk betekintést, amelyekben korszerű pedagógiai elméletekben hangsúlyozott munkaformák, feladattípusok és pedagógiai célok jelennek meg. Az angol szakos óraterv például az angolos tanárjelölteknek módszertani tanulmányaikból már jól ismert „PPP” (azaz *presentation – practice – production*) módszerre alapozva építi fel az új anyagrész feldolgozását (65–74). Az óratervben továbbá változatos munkaformák jelennek meg, amikor a pármunka és csoportmunka során nemcsak az új anyagrész elsajátítása a cél, hanem a tanulók közötti kooperáció elősegítése is.

A kézikönyv következő részében az osztályteremben eltöltött idővel kapcsolatban olvashatunk hasznos információkat. A gyakorlótanítást két különböző nézőpontból mutatják be a szerzők: egyrészt gyakorlati tippeket találunk itt, melyek egy tapasztalt tanár, mentortanár vagy a tanárképzés oktatója szemszögéből segítik a gyakorlat előtt álló tanárjelölteket; másrészt rövid beszámolókat olvashatunk nappali és levelező hallgatóktól, akik rövid vagy hosszú tanítási gyakorlatuk teljesítése után írják le tapasztalataikat. Ezáltal az olvasó nemcsak arról kap információt, mit és hogyan kellene csinálnia, és mi mindenre figyeljen a gyakorlat során, hanem személyes példákon keresztül győződhet meg arról, hogy a sok munka és izgalom mellett milyen élményeket rejteget a tanítási gyakorlat.

A gyakorlótanítás során fontos szerepe van a megtartott órák elemzésének és a men-

tortanárral közös megbeszélésnek. A kézikönyv hatodik fejezetében ehhez találunk önértékelési szempontokat, továbbá részletes leírást az óramegbeszélések menetéről és a bemutatóóra értékeléséről. Habár ezek egyetemenként és gyakorlóléhelyenként eltérhetnek, itt is számos olyan tanáccsal látnak el a szerkesztők, amelyek minden tanárképzésben részt vevő hallgató számára hasznosak lehetnek.

A *Tanárjelölti kézikönyv* a gyakorlatokra való felkészüléstől egészen a diploma megszerzéséig végigkíséri a hallgatók munkáját, így az utolsó két fejezet a képzés lezárásához szükséges portfólióval és a záróvizsgával foglalkozik. E fejezetek elsősorban a Károli Gáspár Református Egyetemen végző tanár szakos hallgatókat célozzák meg, hiszen itt az eddigieknél sokkal specifikusabb szempontok kerülnek elő. Mindazonáltal a portfólió összeállítása számos esetben nagy fejtörést jelent, sokszor ugyanis kevés segítséget kapnak hozzá a tanárjelöltek. Így mindenképpen érdemes más egyetem hallgatóinak is a kézikönyv erre vonatkozó fejezetét segítségül hívniuk, hiszen a portfólióba kerülő dokumentumok összeválogatását illetően és a tanórai észrevételek megírásához is hasznos tanácsokkal látnak el a szerzők.

A kézikönyv tehát bármely hazai egyetem tanárjelöltjeinek hasznára válhat, hiszen a gyakorlat minden részére kitérve, több nézőpontból szemlélve kíséri végig a munkájukat. A tanárképzésben részt vevő hallgatók gyakran hiányolják az elméleti ismeretek mellől a gyakorlati jellegű információkat. Ezt a hiányosságot sikeresen pótolja a könyv, amelynek tartalmát a szerzők személyes beszámolókkal gazdagítva, íratlan szabályokat is felsorakoztatva teszik kézzelfoghatóvá és ténylegesen hasznossá. A könnyen átlátható szerkezet lehetővé teszi, hogy a képzés során folyamatosan, vagy akár egy-egy területen megakadva segítségül hívjuk a kötetet.

Gréczi Lili Katalin

IRODALOM

Dixie, G. (2009): *The trainee secondary teacher's handbook*. London: Continuum.

Somogyi-Tóth, K. (2012): Observation tasks. A workbook for student teachers. *The Teacher Trainer Journal* 26/3.
https://www.tttjournal.co.uk/uploads/File/ttj_plus/Observation%20Tasks.pdf

Bárdos Jenő – Csikósné Marton Lívia – Négyesi Zsuzsanna – Bukovszki Edit – Tóth Éva

Nyelvtanulási stratégiák, tanulói autonómia: Az elmélet és a gyakorlat összehangolása

Eger: Líceum Kiadó, 2015. 168 p.
 ISBN: 978-615-5509-20-9

A nyelvpedagógia fogalma az utóbbi évtizedekben öröndetesen differenciálódik. Ezzel együtt jár, hogy szakirodalmá olyan, azelőtt kevésbé tárgyalt témákkal is gazdagodik, mint a nyelvtanulási stratégiák és az autonóm (nyelv)tanulás. Erre az újabb területre a külföldi, főleg angolszász szerzők már az 1980-as évektől felhívták a figyelmet újszerű, tanulócentrikus megközelítésükkel. Az egyik legelső ezek közül Brian Page *Letting go – taking hold* (1982, Longman) című, gyakorlati példákkal ellátott könyve, amely az erre fogékony tanártársadalom alapélménye volt. Hazánkban tanulmányok és könyvfejezetek tárgyalták a témát, többek között Bárdos Jenő, Nikolov Marianne, Medgyes Péter, Csizér Kata és Kormos Judit, Molnár Éva, Kovács Judit. Bárdos Jenő és szerzőtársai jóvoltából azonban most tarthatunk kezünkben először magyar nyelven olyan kötetet, amelynek a tárgya teljes egészében a nyelvtanulási stratégiák és a tanulói autonómia.

A kötet az *Előszót* követően négy elméleti tanulmányt tartalmaz, valamint csaknem ugyanakkora terjedelemben a TÁMOP által

támogatott kutatásokról szóló beszámolókat. Az *Előszó*ban kijelölt cél: a címben jelzett két fogalom (stratégiák és autonómia) összefüggéseinek és a tanárképzésben elfoglalt szerepüknek a feltárása. A két fogalom eszköz-cél viszonyban van egymással: a tanulási stratégiák csupán eszközök a fő cél eléréséhez, vagyis a tanár nélküli (autonóm) tanulóhoz. Bárdos Jenő *A tanulási stratégiák és az önálló tanulásról szóló szakterület feltárása a nyelvpedagógia szempontjából* (9–32) című nyitótanulmánya elejétől végéig izgalmas olvasmány. A szerző érdeklődésének középpontjában a nyelvtanítás/nyelvtanulás kimeneti oldala, az eredményesség áll, ellentétben a szakirodalom nagy részével, amely az inputot (módszerek, tanmenetek, tananyagok) vizsgálja. Az eredményesség kutatásához nagyfokú tanári önismeret és önkritika kell, hiszen az egyben a tanári munkát is minősíti. A sikeres nyelvtanuló témáját Kanadában kutatták először, talán nem teljesen függetlenül attól a tényről, hogy ott honosodtak meg legszélesebb körben a sikeres nyelvtanulókat képző kétnyelvű programok.

Az 1960-as évek végéig a nyelvtanítás módszertana hasonló volt a többi iskolai tantárgy módszertanához. A kommunikatív nyelvoktatás megjelenésével irányult a figyelem először a nyelvtanulás speciális jellegére: a nyelv másképpen tantárgy, mint a kémia vagy a történelem. Világossá vált, hogy a ténylegesen alkalmazható nyelvtudáshoz több kell a célnyelvről összegyűjtött ismeretek halmazánál. Az eredmény azonnal mérhető: a tanuló vagy ért és beszél, vagy nem. Ezért a nyelvpedagógiában új utakat kellett keresni. A személyiség szerepének vizsgálata került előtérbe: ahhoz, hogy valaki sikeres nyelvtanuló legyen, bizonyos személyiségjegyek szükségesek. „A nyelvtanulás maga pszichikus folyamat” – írja Bárdos (17), melynek során olyan pszichikai tényezőkre is szükség van, mint például „a bizonytalanság tűrésének képessége” (11) vagy kellő önbizalom a kulturális távolságok leküzdéséhez. Ezért a jó nyelvtanár a személyiséget formál-